

יהדות
מתקדמת
בישראל

דת ומדינה בישראל

מעקב חקיקה, פסיקה ומדיניות

חוברת מס' 10

סיון-אב תשס"ב
יוני-אוגוסט 2002

המלאה הארץ חמס?

שלום,

לא במקרה כתחנו הפעם את החוברת במצב חברתי במדינת ישראל. הדרישה לדאוג לצרכי החברה ירדה לבני ישראל בנשימה אחת עם עיקרי האמונה. האסון שירד על נוח לא בא לו אלא משום ש"הארץ מלאה חמס". הדאגה לצרכי הזולת, לחלש, לעני, לאורח, היא מוטיב מרכזי בדרכו של אברהם אבינו. התורה מצווה לדאוג לצרכי האלמנה, היתום והגר, לא פחות מכך לכהמה ולשדה. כל שלוש הדתות המונותאיסטיות מייחסות לצדק חברתי משקל שווה למשקל האמונה באל האחד והיחיד.

עם הקמתה שמה מדינת ישראל דגש רב על פניה כמדינת רווחה. זאת השקפת עולם חברתית-מדינית, המבקשת ליצור במדינה דמוקרטית את האיזון הבריא בין חופש הפרט לדאגה לחלשים. חרף המצוקות החברתיות הקשות זנחה ישראל את דרך הרווחה. כעת קיים סיכון גם למערכת הסעד, הקנה האחרון של החלש בחברה.

השילוב הזה בין אמונה ומסורת יהודית לבין הדאגה לצדק חברתי הוא אכן היסוד של התנועה ליהדות מתקדמת בישראל. כשנים האחרונות גברה המודעות, בתנועה בכלל, ובמרכז לפלורליזם יהודי בפרט, כי אי אפשר לקדם חופש דת ומצפון בלי דאגה לשוויון מלא: בין אדם לאדם, בין איש לאישה, בין קבוצה לקבוצה בחברה הרחבה. כאשר הפער בין חזקים לחלשים, בין עשירים לעניים, הולך ומעמיק, הופכת המעורבות בקידום הצדק חברתי לעיקר אמונה.

כחלק מהשקפת העולם הזאת מעורב המרכז לפלורליזם יהודי בקואליציות חברתיות השונות. כדי לקדם שוויון בין כל מגזרי החברה, פועל המרכז לקידום שוויון מעמדם של הערבים בישראל, לא פחות מן המסורת הוותיקה של סיוע לעולים חדשים.

כדי להגביר את כוחו של המרכז בעשייה למען צדק חברתי הצטרף אל שורותינו זה לא מכבר גלעד קריב, תלמיד בתוכנית הישראלית לרבנות של היברו יוניון קולג' - המכון ללימודי היהדות של התנועה ליהדות מתקדמת. קריב משמש מנהל המחלקה לפעילות ציבורית במרכז לפלורליזם יהודי.

אינדקס

עם פרסום החוברת הזאת, העשירית במספר פרסומי מעקב החקיקה והמדיניות, אנו מפרסמים אינדקס של כל עשר החוברות הראשונות.

האינדקס מתפרסם בדפדפת נפרדת ונשלח אליכם יחד עם החוברת הזאת.

אנחנו מקווים כי הדברים מסייעים לכל אחת ולכל אחד ללמוד, לדעת ולהשפיע.

בברכה

מיכל סלע

"יה שמך אביונד"
ר' יהודה הלוי

הכרסום יוצא לאור בסיוע הנדיב של הקרן החדשה לישראל וקרן ליטאוואר.

■ מערכת

לורן פוריס, יועצת לענייני חקיקה ומדיניות
שרון טל, עורכת דין, מנהלת המחלקה המשפטית
מרב סגר-רודריגז, מנהלת מחלקת הדוברות ויחסי הציבור

מיכל סלע, עורכת מחקר ופרסומים
לולי זקס, מנהלת המרכז לפלורליזם יהודי
חמדת וולף, מידענית, מנהלת מרכז המידע
גלוד קריב, מנהל המחלקה למדיניות ציבורית

הביטוח הלאומי מתוקצב מכספך, האזרח

הרפורמה במערכת המיסוי ובעיות תקציב המדינה כוללות, בין השאר, קיצוץ מכביד ומכאיב בכל מערכת התמיכה בשכבות החלשות, ובעיקר בתקציב הביטוח הלאומי.

מרכז אדוה פרסם במהלך השנה האחרונה מחקרים ונתונים רבים המוקיעים את המגמה הזאת וחושפים מסע של הטעיית הציבור בכל הקשור בשאלה מי נושא כנטל האמיתי של רשת הביטחון החברתי במדינה.

במאמר מפורט מוקיעים כותביו, ד"ר שלמה סבירסקי ואלון אטקין (פרסומי מרכז אדוה, 26.5.2002), את המסע הציבורי המתמשך נגד רשת הביטחון שמעניקות קצבאות המוסד לביטוח לאומי. הקצבאות מוצגות ברבים כמעמסה בלתי נסבלת על תקציב המדינה ואילו מקבלי התשלומים מוצגים בהכללה כאוכלוסייה בלתי יצרנית ובטלנית.

המוסד לביטוח לאומי אכן משלם בשנים האחרונות קצבאות רבות יותר, בשל גידול האוכלוסייה ובשל שינוי במבנה החברתי. אך הדבר אינו כרוך בגידול משמעותי בתשלומי אוצר המדינה למטרה הזאת בהשוואה לשנים הקודמות. המאמר מדגיש כי רוב נטל תקציב הביטוח הלאומי מוטל על העובדים ועל המעסיקים, אין מדובר כלל וכלל במתן מעין "לחם חסד".

הכסיס הביטוחי

הקצבאות העיקריות שהמוסד לביטוח לאומי משלם נושאות אופי של ביטוח. מימון הקצבאות הביטוחיות מושתת על מיסוי השכר: העובדים והעובדות מפרישים אחוז מסוים מן השכר, המעסיקים מוסיפים על כך סכום השווה לאחוז מסוים של שכר העובד והעובדת.

הקצבאות הביטוחיות הן: זיקנה ושאיירים, ילדים, אבטלה, נפגעי עבודה, נכות כללית, סיעוד, אמהות.

המדינה מסבסדת את המעסיקים

בשנות השמונים הטילה הכנסת על אוצר המדינה נטל נכבד בתחום הביטוח הלאומי, שנבע מרצון הממשלה אז להקל דווקא על המעסיקים, לא על השכירים או על הזקוקים לתמיכת הביטוח הלאומי. הוחלט, כי יוקל נטל המס על המעסיקים וכי המדינה תישא בתשלום הזה במקום המעסיקים, וכל זאת, כדי להוזיל עבור המעסיקים את עלות העסקת העובדים. לפיכך, האוצר משלם במקום המעסיקים סכום השווה ל- 2.22 אחוזים משכר העובד והעובדת. שיפוי המעסיקים, תחילתו בשנת 1986. אין לכך ולא כלום עם רשת הביטחון הסוציאלי.

מסקנת מרכז אדוזה היא, כי במקום לדאוג לחוסן של רשת הביטחון הסוציאלית, דואגת הממשלה לרווחת המעסיקים. עתה, כאשר בשל התפתחויות דמוגרפיות ובעיות ביטחון וכלכלה, נוברת המצוקה הכלכלית, של הציבור ושל אוצר המדינה, מפנה הממשלה אצבע מאשימה אל מקבלי הקצבאות במקום לדרוש מן המעסיקים להטות כתף, ברמה המקובלת במערב אירופה ובצפון אמריקה.

מרכז אדוזה

עוסק במחקר והפצת מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל.
 כתובת המרכז: תיבת דואר 36529, תל אביב, 61364, טלפון: 03-5608871
 מחקר המרכז מופיעים באתר האינטרנט של מרכז אדוזה: www.adva.org

לא יהיה שוויון ערך לכל הילדים

כ/ 3521; כ/ 3985

הכנסת דחתה ביום 26 ביוני, 2002 הצעת חוק של חברי סיעת שינוי, המבקשת להעניק קצבת ילדים זהה לכל ילד וילדה ולכל משפחה בישראל, באורח שווה, ללא הבדל מספר הילדים או השייכות הלאומית.

בעד ההצעה הצביעו 20 חברי כנסת בלבד ואילו 29 התנגדו לה. 5 חברי כנסת שהיו נוכחים במליאה נמנעו.

סיעת שינוי הניחה על שולחן הכנסת הצעת חוק דומה שוב ביום 15.7.2002.

אושרה הקמת ועדה ציבורית לקידום חוקי יסוד

הנהלת הקואליציה אישרה בראשית חודש יוני להקים ועדה ציבורית מיוחדת שאמורה להגיש לממשלה תוך ארבעה חודשים הצעות לקידום חקיקת חוקי היסוד. בראש הוועדה עומד פרופסור יעקב נאמן, לשעבר שר האוצר ושר המשפטים. חברה מייצגים את כל המפלגות החברות בקואליציה, באופן יחסי למספר המנדטים שלהן בכנסת. הוועדה תקום ברוח ההסכם הקואליציוני.

תאוצה להחלטה להקים את הוועדה נתנה הכוונה של מי שהיה אז יושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, חבר הכנסת אופיר פינס (העבודה) לקדם חקיקה של שני חוקי יסוד, חוק יסוד: החקיקה, וחוק יסוד: זכויות חברתיות (הארץ, 6 ביוני, 2002).

ועדה לקבורת חוקי יסוד

"צריך להיות אופטימי ללא תקנה כדי להאמין שהוועדה הציבורית לחקיקת חוקי יסוד... תצליח לגבש הסכמה כלשהי בין נציגי הליכוד והעבודה לבין נציגי המפד"ל, ש"ס ויהדות התורה", כתב במאמר המנתח את המאבק לעיכוב וסיכול חקיקת חוקי היסוד, העיתונאי והפרשן לענייני הכנסת של עיתון הארץ, גדעון אלון. "הפערים בנוגע לחוקי היסוד גדולים גם למידותיו של מפשר מומחה כנאמן", כתב אלון.

אלון מזכיר במאמרו, כי הכנסת לא הצליחה לחוקק כל חוק יסוד מזה עשר שנים, מאז חוקקו שני חוקי היסוד שעניינם זכויות האדם, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק. הסיבה לכך: "בראש וראשונה בשל התנגדותם החריפה של נציגי המפלגות הדתיות."

אלון מזכיר במאמרו את נשיא בית המשפט העליון, השופט אהרון ברק, שהגדיר "מהפכה חוקתית" את קבלת שני חוקי היסוד. לדברי השופט ברק, "היום מבינים שדמוקרטיה אינה רק שלטון הרוב, אלא גם שלטון של זכויות האדם". אבל באותה הנשימה הוא אמר עוד, כי החוקה הנוכחית היא "חוקה נכה", כפי שמצטט אלון.

אלון מצטט מפי חברי כנסת דתיים:

חבר הכנסת אברהם רביץ (יהדות התורה): "כוחה של הדמוקרטיה הוא שהרוב יודע להתחשב בדעת המיעוט כשזה בנפשו. בחקיקת חוקי היסוד חייבים להבטיח שלא תהיה עדיפות לחוק יסוד על חוק דתי."

חבר הכנסת שאול יהלום (מפד"ל): "יש לתת משקל רב יותר בחקיקת חוקי היסוד לעקרונות יהודיים ולמשפט העברי."

חבר הכנסת דוד טל (שי"ס): "קיים משבר אמון עמוק מאוד בינינו לבין המערכת המשפטית... עד שהאמון לא ישוקם אינני רואה שום הצדקה שנתמוך בחקיקת שום חוק יסוד. אנחנו חוששים שלכל חוק כזה ייתנו שופטי בית המשפט העליון פרשנות... שתוביל... למחוזות שאיננו רוצים להגיע אליהם." (הארץ, 14.7.2002).

על התגובות של חברי הכנסת מן הסיעות החרדיות היועצת לענייני חקיקה של המרכז לפלורליזם יהודי, לורן פוריס: הדברים העמומים של חברי הכנסת מן הסיעות החרדיות מסתירות את הגישה הבסיסית של המפלגות החרדיות: הן מתנגדות התנגדות עקרונית לחוקי היסוד. בעת האחרונה נשמעת נימה של ריכוך להתנגדות הזאת. חברי הכנסת מן הסיעות האלה אומרי, כי הם יתנגדו עד שיוקם בית-משפט לחוקה ועד שהחוקה עצמה תיכתב.

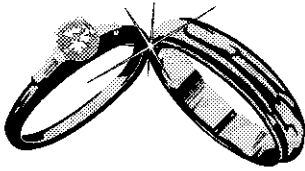
הצעת חוק לכונן בית משפט לחוקה נפלה בהצבעה בקריאה ראשונה ומעקב חקיקה, חוברת 8, ע' 9.

הזכות לנישואין

נפלה עוד הצעת חוק להנהגת נישואין אזרחיים בישראל

הצעת חוק נישואין וגירושין התשס"ב-2002

כ"פ / 3791

הכנסת דחתה ביום 17.7.2002 עוד הצעת חוק המבקשת להנהיג בישראל חופש בחירה בדרך הנישואין. מדובר בהצעת חוק המבקשת להנהיג בישראל נישואין אזרחיים ודתיים כאחד, שאימצו חברי כנסת מסיעות שונות, על פי הצעת הפורום לבחירה חופשית בנישואין.

בהצעה תמכו 34 חברי כנסת מסיעות שונות. התנגדו לה 46 חברי כנסת.

אותות ראשונים של שינוי בכנסת

חרף העובדה שההצעה נדחתה, ואי אפשר להעלותה שוב במשך שישה חודשים, מתקבל הרשם, כי גוברת הנכונות של חברי כנסת לפעול ברוח צרכי הציבור. יחד עם זאת, רבים מהם אינם פועלים בהכרח על פי צו מצפונם רק בשל לחצים פוליטיים והסכמים קואליציוניים מחייבים, סבורה היועצת לענייני חקיקה ומדיניות של המרכז לפלורליזם יהודי, לורן פורים.

ראשית, חברי כנסת מסיעות שונות קיבלו בברכה את היוזמה של הפורום לחופש בחירה בנישואין ואימצו כלשונה את הצעת החוק של הפורום.

שנית, חברי כנסת לא מעטים הסבורים, כי הגיעה השעה לתת לכל איש ואישה חופש בחירה בין נישואין דתיים לנישואין חילוניים, בחרו לא להשתתף בהצבעה, כדי לא להפר את כללי המשמעת הקואליציונית.

כך למשל, חברי כנסת מסיעת העבודה, אפי אושעיה, איתן ככל, אבי יחזקאל ויושב ראש הכנסת אברהם בורג התנגדו תחילה להצעת החוק, אך החליטו ברגע האחרון לתמוך בה. שרי מפלגת העבודה וסגני השרים ממפלגת העבודה העדיפו להעדר מן המליאה בעת ההצבעה.

חברי הכנסת מן הסיעות הערכיות תמכו בהצעה, להוציא חברי הסיעה האסלאמית, המתנגדים להנהגת נישואין אזרחיים, מטבע דרכה של המפלגה.

מעניינת הצבעתו של השר לפיתוח אזורי, רוני מילוא: חרף היותו שר בממשלה בחר להצביע על פי צו מצפונו ותמך בהצעת החוק, חרף הידיעה, שראש הממשלה עלול לפטר אותו מן המשרה.

חברי סיעת הליכוד העדיפו להתנגד להצעה, לא משום שזאת היא דעתם האישית, אלא מתוך דבקות במשמעת הקואליציונית. שכן, ראש הממשלה, אריאל שרון, התחייב בפני הסיעות החרדיות לא לתמוך בחקיקה המביאה לשינוי המצב בתחום הזה ובתחומים אחרים שיש בהם חזקה לנישת סיעות הדתיות.

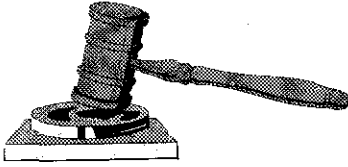
מעניינת התייחסות חברי הכנסת המייצגים את ציבור יוצאי רוסיה. בקרב המגזר הזה באוכלוסייה אזרחים רבים אינם יכולים כלל להינשא בישראל. (רבים בהם אינם יהודים על פי ההלכה האורתודוקסית ולפיכך אינם יכולים להינשא לפי שעה בישראל אם בחירי ליבם הם יהודים). חבר הכנסת יורי שטרן נמנע בהצבעה. השר נתן שרנסקי וסגן השר יולי אדלשטיין לא הצביעו. חבר הכנסת אביגדור ליברמן נעדר מן האולם בעת ההצבעה.

עד היום פסלה הכנסת 12 הצעות חוק המבקשות להסדיר חופש בחירה בנישואין: אזרחיים או דתיים.

ידועים בציבור הם משפחה לצורך הטבות במס

פסק דין של ועדת ערר לפי חוק מיסוי מקרקעין

ערר וע 1198/00

ועדת הערר שליד בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו פסקה, כי בני זוג הידועים בציבור כמשפחה עומדים בהגדרת התא המשפחתי, גם אם לא נישאו נישואים אורתודוקסים ברבנות. לפיכך, מאחר שאחד מבני הזוג הוא נכה, זכאים שני בני הזוג לקבל את ההנחה במס רכישת דירה למגורים, הניתנת לנכים ולבני זוגם. עוד פסק בית המשפט, כי מנהל מס שבח מקרקעין בתל אביב ישלם לבני הזוג הוצאות המשפט בסך 25,000 שקלים חדשים.

פסק הדין ניתן ביום 21.4.2002 ובדין ישבו השופט בדימוס י' בן שלמה ורואי החשבון אלי מונד וטוביה גרינברג.

יורם ונוגה עשת דרשו, כי שלטונות המס יראו בהם זוג לכל דבר, כולל הזכות ליהנות משעור מס מופחת על רכישת דירה, הנחה הניתנת כאשר אחד מבני הזוג הוא נכה. בני הזוג נישאו לפני כשלושים שנה בטקס פרטי, לא ברבנות, לבני הזוג שלושה ילדים. יצגה את בני הזוג בדיון עורכת הדין שרון טל, מן המרכז לפלורליזם יהודי.

ביום בשנת 1999 רכשו בני המשפחה דירה בתל אביב. הם ביקשו להחיל על הרכישה את ההקלה לנכים הקבועה בתקנות. בקשתם נדחתה, חרף העובדה שבעבר נהנו מן ההנחה הזאת.

זהו הרקע לערעור.

בן זוג הוא אחד מצמד

בפסק הדין נכתב, כי התקנה נועדה להיטיב עם הנכים ובני זוג שאחד מהם נכה. העובדה שבני הזוג עשת אינם רשומים כבני זוג במשרד הפנים מתוקף נישואין כדין, אינה סיבה לא להכיר בהם כבני זוג.

פסק הדין מצטט, בין היתר, דברים של נשיא בית המשפט העליון, השופט אהרון ברק: "המוכן הלשוני של הדיבור בן זוג דינו אחד מן השניים שהם זוג. בן זוג הינו אכזא אחד מצמד. לעניין זה אין כל דרישה לשוניית שהצמד יהא נשוי כדת וכדין."

יתר על כן: בני הזוג עשת שניהם יהודים, הם הציגו כתובה שערכו ביניהם והם מקיימים משק בית משותף לכל דבר, הכולל שלושה ילדים שלהם.

עוד נאמר בפסק הדין, כי אם התקנה ראתה להיטיב עם הנכה הבודד וגם עם בני זוג שאחד מהם נכה, כאשר מדובר באנשים החיים במשק בית אחד ומשותף, הרי "מצב זה נכון במידה שווה לגבי זוגות שנישאו כדין, זוגות שנישאו בנישואים אזרחיים וידועים בציבור כנישואים."

בית המשפט פוסק חד משמעית: "התשתית העובדתית שנפרשה בפנינו לא מותירה ספק, כי העוררים עונים על ההגדרה של ידועים בציבור כבני זוג. משכך, כאשר מדובר בהטבות הניתנות לנכים ובני זוגם, יש להחיל את עקרון השוויון ולא להפלות בין זוגות נשואים כדין לבין העוררים שבחרו להינשא בדרך אחרת."

גיור

נמשך המאבק לקבוע בחוק גיור אורתודוקסי בלבד

הצעת חוק הליך גיור מוכר על ידי כלל ישראל הוראת שעה התשס"ב - 2002

כ/ 3616

חבר הכנסת שאול יהלום (המפד"ל) הניח על שולחן הכנסת הצעת החוק המבקשת להפוך את מה שמכונה "המלצות ועדת באמן" לחוק המדינה. הצעת החוק היא עוד אחד מן המאמצים לעקוף את פסיקת בית המשפט העליון, הקובעת, כי יש לרשום כיהודים במרשם התושבים מי שהתגיירו בפני בית דין של היהדות המתקדמת (רפורמית), או בפני בית דין של היהדות המסורתית (קונסרבטיבית).

אם תתקבל ההצעה יהיה, כל גיור כפוף לאישור של הרבנות הראשית, לצורך רישום במרשם התושבים, או לכל צורך אזרחי אחר במדינת ישראל. פרוש הצעת החוק הזאת הוא, כי לא יהיה בישראל חופש דת ומצפון בתחום הגיור, כל עוד הרבנות הראשית לישראל עומדת כהחלטתה הרשמית מיום 9 בפברואר, 1998, כי אין היא מכירה בסמכותם של הרבנים המתקדמים והמסורתיים, ואין היא מוכנה לכל שיתוף פעולה אתם.

על המאבק לחופש בחירה בגיור ראו:
דת ומדינה בישראל, 9, מאי 2002.

גרים רפורמים וקונסרבטיבים נרשמים כיהודים בתוספת "אות קין"

בחדש פברואר פסק בית המשפט העליון, כי יש לרשום כיהודים במרשם התושבים מי שהתגיירו כפני בית דין מתקדם (רפורמי), או בית דין מסורתי (קונסרבטיבי), בין אם הגיור נעשה בישראל ובין אם בחו"ל.

שר הפנים, אלי ישי (שי"ס) סירב להורות לעובדי משרד הפנים למלא את הוראת פסק הדין.

לפיכך שבו המרכז לפלורליזם יהודי של התנועה ליהדות מתקדמת והתנועה המסורתית אל בית המשפט וביקשו לכוף על השר את ביצוע פסק הדין. הבקשה נעשתה בהתאם לפקודת בזיון בית המשפט.

משרד הפנים החל לרשום את הגרים המתקדמים והמסורתיים כיהודים, אך בתמצית הרישום במרשם התושבים שהגרים קיבלו לידיהם מפקידי משרד הפנים מצאו תוספת בלתי שגרתית: תאריך השינוי.

ציון התאריך יוצר, למעשה, מעין "אות קין". כל אזרח אחר המקבל ממשרד הפנים את המסמך המכונה "תמצית רישום במרשם התושבים" לא ימצא כל ציון תאריך בסעיף המציין את הדת. התאריך מופיע רק ברישום של האנשים שהתגיירו גיור מתקדם או גיור מסורתי ונרשמו לאחרונה במרשם התושבים כיהודים.

מאחר שמשרד הפנים החל לרשום כיהודים את הגרים המתקדמים והמסורתיים, לא מצא בית המשפט כל סיבה לפעול נגד שר הפנים ונגד משרד הפנים לפי פקודת בזיון בית המשפט.

ביום 12.8.2002 דחה בית המשפט את בקשת המרכז לפלורליזם יהודי לפעול נגד משרד הפנים לפי פקודת בזיון בית המשפט בעניין תוספת תאריך השינוי. לדברי בית המשפט העליון תוספת התאריך אינה יכולה להידון במסגרת בקשת הבזיון, אלא במסגרת עתירה חדשה.

**מעקב חקיקה, חוברת 9 עוסקת כולה בהתפתחויות
בענייני הגיור סביב פסק-הדין של בית המשפט העליון.**

חוק השבות

יהודי גם על פי האב

הצעת חוק השבות (הגדרת יהודי) התשס"ב-2002

כ/3978

כחלק מן המאבק על הזהות היהודית של החברה בישראל ובשל המציאות החברתית של עולים רבים שהשתקעו בישראל ואינם יהודים על פי ההלכה האורתודוקסית, מתעורר מעת לעת ויכוח על היקף התחולה של חוק השבות: האם צריכה להיות לו משמעות רחבה ולכלול גם נכד של יהודי, גם אם הנכד עצמו אינו בן לאם יהודיה, או ראוי לצמצם את המשמעות רק למי שהוא יהודי כיום ולבני משפחתו הגרעינית.

חברת הכנסת סופה לנדבר (העבודה) הגישה הצעת חוק, הקובעת, כי לצורך חוק השבות גם מי שנולד לאב יהודי, לא רק מי שנולד לאם יהודיה, ייחשב יהודי. חוק השבות כפי שהוא קיים היום מכיר כיהודי רק במי שאמו יהודיה.

בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר, בין היתר: "כראייה לאומית, היום, יש לאפשר לרבבות האנשים אשר בחרו ביוזמתם לחזור לעם היהודי, לקחת על עצמם את מלוא חובות האזרח, להתגייס לצבא ולעתים למות למען הגנת המדינה, להיקבר כיהודים, לחנך את ילדיהם כיהודיים ולא לדחות אותם למצב הגרוע מזה שהיה מנת חלקם כנולה".

הצעה דומה הגישו בעבר לכנסת חברי הכנסת אופיר פינס-פז (העבודה) ויוסף לפיד (שינוי).

יושב ראש סיעת ש"ס, חבר הכנסת יאיר מרץ, קרא בכנסת לחברת הכנסת לנדבר: "היא כנראה לא מהעם היהודי". (הדברים התפרסמו, בין היתר בעיתון מעריב, 1.7.2002).

הצעה לבטל את "סעיף הנכד"

הצעת חוק השבות (תיקון – זכויות בן משפחה של יהודי), התש"ס-1999

כ/1127

ההצעה של חברת הכנסת סופה לנדבר הוגשה בתגובה להצעת החוק של חבר הכנסת מיכאל קליינר (חרות) הקובעת, כי נכד לסבא יהודי, שהוא עצמו אינו יהודי על פי ההלכה, יוכל לעלות לארץ רק עם הסב.

על פי החוק הקיים עתה אדם שאינו יהודי על-פי ההלכה יכול לעלות לישראל ולהתאזרח בה בתוקף חוק השבות אם סביו הוא יהודי, גם אם הוא עצמו אינו נחשב יהודי על-פי אמו.

ועדת שרים לענייני חקיקה אישרה את הצעת קליינר בסוף חודש יוני. אך הממשלה במליאתה החליטה לא לשנות את חוק השבות ולהתנגד להצעת החוק הפרטית לשינוי "סעיף הנכד". (הדברים התפרסמו, בין היתר, בעיתונים מעריב, הארץ, 1.7.2002).

שר הפנים אלי ישי אמר, בתגובה להחלטת הממשלה, כי ימשיך לפעול לצמצום היקף התחולה של חוק השבות ולשינוי חוק האזרחות וחוק הכניסה לישראל (הארץ, 1.7.2002).

גיוס תלמידי ישיבות

הכנסת קיבלה חוק המסדיר את הפטור משרות צבאי לתלמידי ישיבות חוק דחיית שירות לתלמידי ישיבות שתורתם אומנותם, התשס"ב-2002

הכנסת קיבלה ביום 23.7.2002 כחוק את ההסדר הפוטר את מרבית תלמידי הישיבות משרות צבאי. החוק התקבל בתום כשלוש שנים של דיונים ובעקבות פסיקה של בית המשפט העליון, כי ההסדר שהיה קיים עד כה לא היה חוקי. מאז פסיקת בג"ץ מתקיים ההסדר הנהוג מאז קום המדינה במסגרת חוק כהוראת שעה, כלומר: חוק זמני שתוקפו אמור לפוג כחודש מרץ שנת 2003.

בעד החוק הצביעו 51 חברי כנסת מסיעות הליכוד, ש"ס, יהדות התורה, המפד"ל (חלק מחבריה), גשר וחד"ש. נגד הצביעו 41 חברי כנסת מסיעות העבודה, מרצ, שינוי, המרכז, ישראל בעלייה, הבחירה הדמוקרטית וחלק מחברי כנסת מן האיחוד הלאומי ישראל ביתנו.

תוקף החוק הוא לחמש שנים.

ראש הממשלה תמך בחוק

ראש הממשלה, אריאל שרון, תמך בחוק, חרף העובדה שעד לקבלת תפקיד ראש הממשלה היה מן הדורשים הנלהבים לגייס את תלמידי הישיבות, כמוהם כמו שאר האזרחים המתגייסים לצה"ל. שרון הסביר את הצבעתו באומרו, כי אין הוא רוצה להחזיר את הנושא לבית המשפט ואין הוא רוצה לשלוח את המטרה הצבאית לגייס את תלמידי הישיבות.

שר הביטחון, בנימין בן אליעזר, יושב ראש מפלגת העבודה, תקף בדבריו ככנסת את החוק אך הצביע בעדו.

עיקרי הצעת החוק

החוק קובע, כי תלמידי ישיבות יכולים להמשיך ללמוד ולא לשרת בצבא. אחת לשנה עליהם להתייצב בלשכת הגיוס ולחדש את אישור דחיית השרות.

בגיל 22 הם יכולים לבחור בשנת הכרעה: להפסיק למשך שנה אחת את הלימודים בישיבה ולצאת לעבוד מבלי שצה"ל יחייב אותם להתגייס. בתום שנת הכרעה רשאי האדם להחליט האם הוא חוזר לישיבה וממשיך ליהנות מן הפטור משרות צבאי, או לצאת לשרות אזרחי במשך שנה אחת.

המשרתים בשרות האזרחי יהיו פטורים משרות חובה בצה"ל, אך יהיו חייבים לשרת מדי שנה 21 יום במסגרת שרות אזרחי, כתחליף לשרות מילואים.

תלמיד ישיבה שלא יחזור ללימודים ולא ירצה לשרת בשרות לאומי אזרחי, יגויס לצה"ל לתקופה שתקבע על פי מצבו המשפחתי ובהתאם לגילו.

החוק אמור להיות בן תוקף כעבור שישה חודשים.

השתלשלות המאבק על "חוק טל"

הרקע לחוק: פסיקת בג"ץ, כי ההסדר בלתי חוקי

בדצמבר 1998 פסק בית המשפט העליון, כי ההסדר הקיים מאז קום המדינה, הפוסט תלמידיים ישיבות משרות צבאי, אינו חוקי. פסק הדין ניתן בעתירות אחדות עניינן הדרישה לגייס לצה"ל את תלמידי הישיבות.

בית המשפט העליון פסק, כי השרות בצבא הוא סוגיה לאומית, ועניינם של תלמידי הישיבות אינו יכול להיות מוסדר על פי שיקול דעת של שר הביטחון, מכוח הסכמה כללית בחוק שרות הביטחון, כפי שהיה נהוג מאז קום המדינה.

ועדת טל

בעקבות עתירות לבית המשפט העליון. מינה ראש הממשלה ועדה בראשות השופט העליון בדימוס, צבי טל, אשר הגישה את המלצותיה לראש הממשלה ביום 13 באפריל, 2000.

המסקנות וההמלצות התקבלו בביקורת נוקבת בקרב חוגים נרחבים בציבור. שכן, אין בה כל המלצה ליצור תנאים שווים לכל החייבים בגיוס בישראל. נהפוך הוא: הוועדה ממליצה לעגן בחוק את מה שנהוג היום במסגרת הסדרים פוליטיים של רצון טוב.

ועדת כ"ץ

ועדת הכנסת אישרה ביום 19 ביולי 2000 הרכב מיוחד של ועדה לטיפול בהמשך הכנת החוק המסדיר את שרותם הצבאי (או: פטור משרות צבאי) של תלמידי הישיבות, המבוסס על המלצות ועדת טל. זוהי ועדה המורכבת מנציגי ועדות החוץ והביטחון, הכנסת, החוקה, חוק ומשפט. בראש הוועדה עמד תחילה חבר הכנסת צאלח טריף והחליף אותו חבר הכנסת יוסי כ"ץ, שניהם מסייעת העבודה. ועדת כ"ץ הכינה את החוק להצבעה אחרונה במליאה.

חוק זמני

בחודש מרץ 2001 קיבלה הכנסת את ההסדר הקיים עד כה כחוק בהוראת שעה, כלומר: לתקופת זמן מוגבלת, עד מרץ 2003.

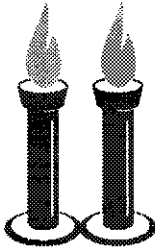
גל חדש של עתירות לבג"ץ

שלוש עתירות חדשות הוגחו על שולחן בית המשפט העליון ביום 24.7.2002, למחרת קבלת החוק. הטענה הכללית בשלוש העתירות היא, כי הוא נוגד את עקרונות השוויון הנגזר מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

את העתירות הגישו התנועה לאיכות השלטון, חברי הכנסת רן כהן ונעמי חזן ממרצ וחבר הכנסת יוסף לפיד משינוי (הארץ, 25.7.2002).

המידע מבוסס על פרסומים בעיתוני ישראל, 23 - 24 ביולי, 2002.

יום חול של מנוחה לדתיים העלות: 3.8 מיליארד שקל בשנה

הכנסת קיבלה ביום 9.7.2002 בקריאה ראשונה, הצעת חוק שהעלה חבר הכנסת נחום לנגנטל (מפד"ל), לקבוע את יום ראשון כיום מנוחה שבועי, בנוסף לשבת. במסגרת החוק מוצע לחזור ולעבוד ביום שישי, אם כי, כיום עבודה מקוצר. יתר שעות העבודה השבועיות יושלמו בימי השבוע האחרים. סיעת ש"ס ככנסת שוקלת להרחיב את העיסקה: לתמוך בהצעת החוק בהמשך, בתנאי שייסגרו כל העסקים הפועלים בשבת כיום.

בהצעת החוק תמכו 16 חברי כנסת מסיעות המפד"ל, האיחוד הלאומי, ישראל ביתנו, יהדות התורה, ש"ס, רע"ם, המרכז וישראל בעלייה. נגד ההצעה הצביעו שלושה עשר חברי כנסת מן הליכוד, שינוי, מרצ, חד"ש, רע"ם ש"ס והעבודה.

דברי הסבר

הרעיון לקבוע יום שבתון מעבודה בימי ראשון הוא של חברי כנסת דתיים, המבקשים להפוך את יום ראשון ליום מנוחה שבועי רשמי, כדי לאפשר לאוכלוסייה הדתית יום מנוחה מלא ביום שאינו נקטע בשעות אחר הצהריים בשל כניסת השבת.

כלכלנים חישובו ומצאו, כי במונחים של אובדן תוצר למשק, הסדר כזה עלול לעלות לקופת המדינה סכום של 3.8 מיליארד שקל בשנה. הסכום הזה מצוין בהצעת החוק עצמה (הארץ, 10-11 ביולי, 2002).

הסכמה לעצור את פעולת החקיקה

הכנסת קיבלה חוק המגביל את החקיקה הפרטית להצעות חוק שעלות מימושם אינה עולה על 5 מיליון ש"ח בשנה. הצעות שעלותן רבה יותר חייבות להתקבל ברוב של חברי הכנסת.

לפיכך, הסכים בעל הצעת החוק, חבר הכנסת לנגנטל לא לקדם את ההצעה ללא הסכמה של משרד האוצר.

ט' באב

חוק איסור פתיחת בתי עינוגים בתשעה באב (הסמכה מיוחדת) (תיקון) התשס"ב-2002

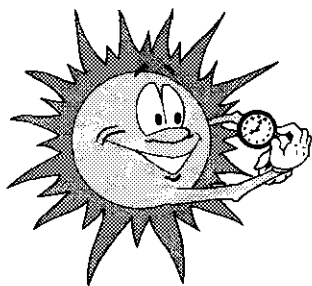
כרוב של 28 תומכים מול 12 מתנגדים אישרה הכנסת ביום 3 ביוני בקריאה שנייה ושלישית את הצעת החוק של חבר הכנסת שאול יהלום (מפד"ל) וקבוצת חברי כנסת נוספים, הקובע, כי בתי קפה ומסעדות יהיו סגורים בליל תשעה באב.

הסיעות הדתיות, ולצדן הליכוד, האיחוד הלאומי, גשר והמרכז תמכו בחוק. נגד החוק הצביעו סיעות מרצ ושינוי. חברי סיעת העבודה בחרו להעדר ממליאת הכנסת בעת ההצבעה.

שעון הקיץ

שעון הקיץ יימשך עד 7 באוקטובר

הוויכוח בכנסת על מספר ימי שעון הקיץ הוא העונה החמישית בשנה הישראלית. כל שנה הוא מתעורר מחדש והפך לחלק בלתי נפרד מן מאבק הכוח הפוליטי בכנסת בין החוגים החרדים לחוגים החילוניים.

לאחר כשלושה חודשים של דרישה של הסיעות החרדיות לשוב ולקצר את שעון הקיץ החליטה הכנסת ביום 24.7.2002 סופית: שעון הקיץ לא יקוצר.

ההחלטה נפלה לאחר שסיעת ש"ס חזרה בה מן הדרישה לקצר את תקופת שעון הקיץ בשלושה שבועות ולהפסיקו לפני יום הכיפורים, בטענה, כי יש בכך כדי להקל על הצמים.

כדיון בוועדת הפנים של הכנסת קרא יושב ראש הוועדה, חבר הכנסת משה גפני (יהדות התורה) לנציגי ש"ס להקפיא את הצעת החוק שלהם לקיצור התקופה, חרף העובדה שהיא אושרה כבר בקריאה טרומית. לדברי גפני לא היתה כל סיבה "שהדבר יהפוך למחלוקת בין שני הציבורים".

ראוי להזכיר, כי הווייתור הזה של ש"ס התרחש יום לאחר שהכנסת אישרה את "חוק טל" הפותר תלמידי ישיבות, למעשה, משרות מלא בצבא. הערכת חברי כנסת ואנשי ציבור היא, כי הסיעות החרדיות הבינו, כי "מתחו את החבל יותר מדי" כלפי הציבור החילוני (ארץ, 25.7.2002).

ארבע שנים ארוכות של שעון קיץ

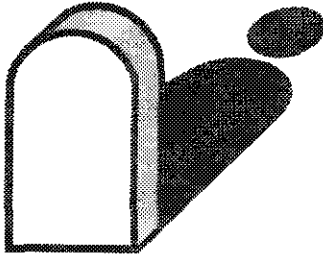
ביום 19.7.2000 קיבלה הכנסת חוק הקובע, כי שעון הקיץ יוארך ויסיימו ביום 6.10.2000. עוד קבעה הכנסת אז, כי ההסדר של שעון קיץ ארוך יותר יתקיים כמשך ארבע שנים. זאת היתה החלטת פשרה בין סיעת ש"ס לסיעת שינוי.

במסגרת הפשרה שאליה הגיעו חברי הכנסת יהיה תאריך סיום תקופת שעון הקיץ גמיש ותלוי ביום שחל יום הכיפורים, המשתנה על פי מהלך שנת השמש: כאשר יחול יום הכיפורים לקראת סוף חודש ספטמבר, יסיימו שעון הקיץ לפניו. כאשר יחול יום הכיפורים בראשית חודש ספטמבר יסיימו שעון הקיץ בסוף חודש ספטמבר.

קבורה

קרית טבעון מאפשרת חופש בחירה המועצה המקומית מקצה חלקה לקבורה לא דתית-אורתודוקסית

המועצה המקומית קרית טבעון החליטה להקצות שטח המספיק למאה וחמישים קברים בחלקה המיועדת לקבורה אזרחית, כחלק מהרחבת בית העלמין העירוני. בשנה הבאה אמור בית הקברות המקומי להתרחב עוד בחמישה-עשר דונם.

בחלטתה ממלאה קרית טבעון אחר הנוראות החוק המקנה זכות לקבורה אזרחית חלופית שהכנסת קיבלה בשנת 1996. החוק קובע, כי בכל רחבי הארץ יוקמו בתי קברות לקבורה אזרחית. הכוונה היא לאפשר לכל משפחה חופש בחירה של הטקס המתאים לקבורת יקיריה.

בית הקברות הראשון לקבורה אזרחית חלופית הוקם בכאר שבע בשנת 1999, באמצעות עמותת "מנוחה נכונה". אך זהו אינו בית קברות עירוני במובן המינהלי. חופש בחירה בטקס הקבורה נתון בידי אזרחי ישראל בשנים האחרונות גם בקיבוצים, אשר פתחו חלקות קבורה לאנשים שאינם חברי הקהילה. מאחר שאלה בחזקת בתי קברות פרטיים, נדרשות המשפחות לשלם סכומי כסף גבוהים מאוד, שאינם בהישג יד של כל אזרח.

שרותי קבורה - שרות עירוני

קרית טבעון היא אחת הערים הבודדות בישראל המציעות לתושביהן את כל שרותי הקבורה, ללא צורך להעזר בחברת קדישא. בראיון בקול ישראל אמר ראש המועצה המקומית, שמואל אבואב, כי תמורת אגרה שנתית בסך 41.85 ש"ח לכל המשפחה (לשנת 2002) מקבל האזרח מן העירייה את כל השרותים הכרוכים בקבורה: החל בפרסום מודעות אבל, דרך טקס הקבורה וכלה בתחזוקת הקבר (קול ישראל, 4 ביולי, 2002).

ועדת שרים לענייני קבורה החליטה בחודש פברואר שנת 2000, כי בכל בית עלמין חדש ובכל הרחבה בבית עלמין קיים, תוקצה חלקה לקבורה חלופית.

הפן החשוב בקבורה חלופית הוא חופש הבחירה של משפחת הנפטר. הטקס עשוי להיות דתי, או אזרחי, מלווה בכל סממן טקסי שהמשפחה בוחרת, ללא כפייה של הטקס מסוים (המידע התפרסם, בין היתר, בעיתון "הארץ", 15.7.2002).

הקצבות ללימודי יהדות

חשד לפלילים בהקצבות לשיבות

מבקר המדינה, השופט בדימוס אליעזר גולדברג הודיע, כי החליט להעביר לבדיקת היועץ המשפטי לממשלה את החשדות, לכאורה, לפלילים העולים מן הביקורת על האופן שמשד הדתות מנהל את ההקצבות לשיבות. (העיתונים היומיים, 21 במאי, 2002)

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין (מרצ) אמר, כי יפתח בהליכים להקמת ועדת חקירה ממלכתית לבדיקת הפרשה, בהסתמך על הסמכויות המוקנות לוועדה בחוק מבקר המדינה. שר הדתות, אשר אוחנה (ש"ס) מסר, כי הוא נוקט צעדים לתיקון הליקויים.

האם תהיה אמת מידה אחידה לתמיכה בלימודי יהדות?

בג"ץ 1804/02

בתגובה לעתירה של ארגונים העוסקים בלימודי תורה ותרבות יהודית פרסם משרד החינוך ביום 16 באוגוסט 2002 טיוטא למבחנים לחלוקת כספים לצורך תמיכה במוסדות ציבור העוסקים בשעורי תורה והפצת התרבות היהודית שלא במסגרת הלימודים הרשמית.

לעתירה שותפים עמותת פנים להתחדשות יהודית בישראל ועוד 13 ארגונים ועמותות העוסקים בהפצת תורה ולימודי יהדות ברוח גישות שונות ביהדות. בעתירה דורשים הארגונים והעמותות משרת החינוך ומשר האוצר לבטל החלטה של ועדת הכספים בכנסת, שהתקבלה ביום קבלת תקציב המדינה להעביר תקציב לתרבות יהודית לסעיף העוסק אך ורק בתרבות חרדית. המהלך הזה נעשה בניגוד לעמדת היועץ המשפטי לממשלה. עוד סכום כסף גדול הוקצה אז לתרבות התורנית. כתוצאה מכך, בסעיף המיועד לתרבות יהודית כללית, ללא הבדל זרם וגישה, נותרו פחות מעשרים אחוזים מכלל התקציב שיועד מלכתחילה לתרבות יהודית. העותרים טענו בעתירה כי על התמיכות להתחלק באופן שווה ופלורליסטי, על פי אמות מידה שתאפשרנה לכל מוסד העוסק בהפצת לימודי תורה ותרבות יהודית לבקש תמיכה, מבלי להעדיף דווקא מוסדות לימוד דתיים אורתודוקסים.

עוד ביקשו, כי טרם פרסום המבחנים לחלוקת הכספים, תפורסם טיוטא להערות הציבור. בעקבות פרסום פומבי של מבחני התמיכה בארגונים העוסקים בלימודי תרבות יהודית, החלו הארגונים העותרים ללמוד, לקראת הגשת הערות והסתייגויות.

העותרים:

פנים-להתחדשות יהודית בישראל; מית"ר-מכללה ליהדות כתרבות; התנועה ליהדות מתקדמת; התנועה המסורתית; אלול-אלו ואלו; בינה-המרכז ליהדות יהודית; בית דניאל-המרכז ליהדות מתקדמת בת"א; המדרשה באורנים; מליץ-מכונים לחינוך יהודי ציוני; מעגל טוב-מדרשה; עלמא-מכללה עברית; קהילה-לתיקון חברתי ותרבותי בישראל; קולות בנגב; שיטים-מכון החגים הקיבוצי.

העתירה הוגשה באמצעות עורכי הדין אורי רגב, שרון טל ועינת הורביץ מן המרכז לפלורליזם יהודי ועורכי דין נוספים המייצגים את הארגונים השונים, בהם עורכי הדין, דני עברון, אברהם גל ותמר הקר.

עוד תקציב לחינוך לחרדים

ועדת הכספים של הכנסת אישרה ביום 28 במאי, 2002 העברה של 10 מיליון שקל למוסדות פטור חרדיים, כולל תלמודי תורה, תוך הסבר, כי מדובר בנידול טבעי של אוכלוסית התלמידים.

בנוסף לכך אושרו 983 אלף שקלים עבור החינוך המוכר כתלמוד תורה.

ועדת הכספים אישרה עוד העברה של 5 מיליון שקל לפעולות חינוך בירושלים, כמענק ממשלתי מיוחד לירושלים.

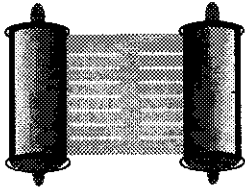
וגם מעיין החינוך התורני של ש"ס זוכה לאישור נוסף: 2.5 מיליון שקל (ניתד נאמן, 31 במרץ, 2002).

המועצות הדתיות

מבשרת ציון

יו"ר הקהילה המתקדמת חבר במועצה הדתית
עתירה לבני"ץ 2721/02

בית המשפט העליון פסק ביום 24 ביולי, 2002, כי ד"ר סטפן רוקם, תושב מבשרת ציון ויושב ראש הקהילה ליהדות מתקדמת בישוב, יהיה חבר במועצה הדתית, כנציג סיעת תל"ם במועצה המקומית. עוד פסק בית המשפט, כי השר לענייני דתות וכן ועדת השרים שלפי חוק שרותי הדת היהודיים ישלמו לעותרים הוצאות המשפט בסכום של 10,000 שקלים חדשים.

נציגי סיעת תל"ם במועצה המקומית מבשרת ציון עתרו לבית המשפט העליון, באמצעות המרכז לפלורליזם יהודי, נגד שר הדתות ונגד ועדת השרים לענייני המועצות המקומיות, לאחר שאלה החליטו לבטל את המינוי של ד"ר רוקם, כחבר במועצה הדתית בישוב.

עניינה של העתירה הוא מחטף שבמהלכו התפרסם ברשומות, ביום 9.9.2001 הרכב מועצה הדתית במבשרת ציון באופן שאינו משקף נכונה את נציגי הסיעות המרכיבות את המועצה המקומית, כנדרש על פי החוק. תחילה מינה השר לענייני דתות את ד"ר סטפן רוקם למועצה, כנציג סיעת תל"ם. אך שמו נעדר מן הרשימה שוועדת השרים החליטה עליה בישיבתה שהתקיימה ביום 3.8.2001. להשמטתו מן ההרכב הסופי קדמה חלופת מכתבים בין אנשי השר לענייני דתות לבין נציגי הרבנות הראשית לישראל. בעוד הרבנות הראשית תובעת להוציא את רוקם מרכב המועצה הדתית בישוב, טענו אנשי שר העוצר, כי הוא אינו רב רפורמי, אלא רק חבר הקהילה הרפורמית בישוב.

הצעד הזה אינו אלא חלק משורה של מעשים דומים שעיקרם ההתנגדות למינוי נציגים של סיעות במועצות מקומיות ובעיריות, רק בשל זיקת הנציגים האלה ליהדות הרפורמית.

בצד תפקידו כיושב ראש הקהילה הרפורמית במבשרת ציון, רוקם הוא מרצה בכיר בבית הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית בירושלים ושימש כאחראי על פעילות דתית במחנות קיץ, במסגרת הקהילה היהודית בשטוקהולם.

לסיעת תל"ם במבשרת ציון יש שלושה נציגים במועצה המקומית, מתוך 16 חברי המועצה.

תחילת הפרשה ראו: **מעקב חקיקה**, חוברת 8, ינואר-אפריל 2002, 18-19.

אפליית האזרחים הערבים

**האם תעוגן בחוק אפליה לרעה של ערבים בהקצאת קרקעות?
הצעת חוק מקרקעי ישראל
(תיקון - הקצאת קרקע להתיישבות יהודית), התשס"ב - 2002
פ / 3485**

חבר הכנסת חיים דרוקמן (המפד"ל) וקבוצה של חברי כנסת ממפלגות הימין הגישו הצעה לתקן את חוק מקרקעי ישראל באופן המאפשר להקצות קרקע להתיישבות יהודית בלבד. התיקון המוצע מאפשר לעגן את ההקצעה הזאת באישור "שר הביטחון, הקובע, כי הדבר רצוי מטעמי ביטחון, או אם אישרו השרים הממונים על ביצוע החוק, כי הדבר רצוי מטעמי ביטחון."

בעקבות לחץ ציבורי כבד ויתרה הממשלה ביום 7.7.2002 על האפשרות להגיש את ההצעה לכנסת כהצעת חוק ממשלתית. לפי שעה לא הובאה ההצעה להצבעה במליאת הכנסת.

דברי הסבר

הצעת החוק הזאת נועדה לעקוף את פסיקת בית המשפט העליון בבני"ץ קעדאן (בני"ץ 6698/95), שקבע, כי אין למנוע ממשפחת קעדאן, מבאקה אל-גרביה, לרכוש יחידת מגורים בישוב החדש קציר, רק משום שהמשפחה ערבית. פסק הדין קבע, כי המדינה אינה רשאית להפלות במישורין, או בעקיפין על בסיס של דת או לאום הקצאה של מקרקעי המדינה. מכאן נובע, כי המדינה אף אינה רשאית להפלות בעקיפין על בסיס של דת או לאום בהקצאה של מקרקעי המדינה. פועל יוצא הוא, שהמדינה אינה רשאית לאפשר הפליה כזאת במקרקעי המדינה באמצעות העברה של המקרקעין לסוכנות היהודית.

פסק הדין היה פריצת דרך חשובה ביותר בקידום שוויון אזרחי בין יהודים לערבים במדינת ישראל. מאז הקמת המדינה נהוגה מדיניות המפלה לרעה את האוכלוסייה הערבית לקבוצותיה המשוניות בכל הקשור בהקצאת קרקעות, בהקמת ישובים ופיתוחם, בהכנת תוכניות מתאר והרחבת תוכניות מתאר של ישובים כדי לענות על צרכי התפתחות האוכלוסייה.

על מדיניות הפקעת הקרקעות ומדיניות פיתוח הישובים הערבים במדינה נכתב רבות. למשל, אורן יפתחאל, **קרקעות, תכנון ואי שוויון** (מרכז אדוה, תל אביב 2000). ראו גם מחקרים של ראסם חמאסי, מכון פלורסהיימר, אתר האינטרנט: www.fips.org.il.

בעלי הצעת החוק מבקשים בהצעתם לתת תוקף של חוק לאפליה. וכך הם כותבים בדברי ההסבר: "בית המשפט העדיף את עקרון השוויון של מדינת כל אזרחיה על פני ערכה כמדינה יהודית, כאשר הכיר בזכותו של העותר לבנות את ביתו דווקא בתחומי ישוב קהילתי..." עוד הם כותבים ומסבירים, כי העיקרון של מתן עדיפות להתיישבות יהודית תואם את מדיניות ממשלות ישראל לייחד אזורים שונים ברחבי המדינה.

תגובות

הצעת החוק עוררה תגובות חריפות בכל מגזרי החברה. אם בראשית ימי ישראל כמדינה גבר הצורך לחזק את אופייה היהודי, הרי כיום, לאחר שיחודה של ישראל כמדינה יהודית אינו עוד נתון בספק גובר הצורך להקפיד על שוויון ולתקן אפליות שמוצרו בדרך. כך על פי השקפת העולם,

כי מדינת ישראל חייבת להיות דמוקרטית, וכי אין סתירה בין הדגשת אופיה היהודי לבין הקפדה על עקרונות היסוד של חברה דמוקרטית ושוויונית.

היועץ המשפטי: אין סתירה בין מדינה יהודית לשוויון

היועץ המשפטי לממשלה, אליקים רובינשטיין קרא לממשלה, בישיבתה ביום 7 ביולי, 2002, לא לקבל את הצעת החוק. לדבריו, החוק אינו נחוץ מהותית והוא עלול לתרום לפרימה נוספת בחוטים המגשרים על השסע בין יהודים לערבים. עוד אמר רובינשטיין לשרי הממשלה, כי "הרוצה כשימור ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית חייב לפעול לשוויון לערבים" (הארץ, 9 ביולי, 2002).

יז"ר ועדת המעקב: דוחקים לנקודת רתיחה

יושב ראש ועדת המעקב העליונה של הערכים בישראל, שאוקי ח'יטיב אמר, לאחר שהממשלה אימצה את הצעת החוק של דרוקמן, כי זאת החלטה הדוחקת את האזרחים הערבים מן המדינה. "אל יתפלאו אם זה יגיע לנקודת רתיחה כמו שקרה באוקטובר 2000" (הארץ, 9 ביולי, 2002).

רחוק שוויון מעמד הערבים בשרות המדינה

מבין 484 השופטים המכהנים במדינת ישראל, רק 27 שופטים אינם יהודים, כלומר: 5 אחוזים בלבד. הדברים נמסרו ביום 11.6.2002 לוועדת המשנה לענייני חוקה של הכנסת, העוסקת במימוש הייצוג ההולם של האוכלוסיה הערבית בשרות המדינה.

גם בתפקידים אחרים במערכת בתי המשפט המצב אינו מניח את הדעת: מבין 3,182 העובדים המינהליים של בתי המשפט, רק 117 איש, שהם 3.7 אחוזים, אינם יהודים (אתר האינטרנט של הארץ, 16.6.2002).

מתוך 1,235 עובדי משרד המשפטים, רק 40 הם ערבים. בפרקליטות המדינה עובדים 600 פרקליטים, רק 4 הם ערבים.

בנאום במליאת הכנסת ביום 26 ביוני, 2002, אמר חבר הכנסת טאלב אלסאנע (רשימה ערבית מאוחדת), כי מתוך 55,866 העובדים בשרות המדינה רק כ-3,000 איש הם ערבים.

כלומר: בערך 5 אחוזים מכלל עובדי המדינה הם ערבים, שעה שכ-20 אחוזים מכלל אזרחי המדינה הם ערבים.

בשנת 2001 הצטרפו אל שרות המדינה 4,780 עובדים, מתוכם רק 400 הם ערבים.

מתוך 103 חברות ממשלתיות אין כל ייצוג לאוכלוסיה הערבית ב-80 חברות.

יהדות מתקדמת מהי?

יהדות מתקדמת מאמינה, כי המסורת היהודית חיה ונושמת, רבת פנים היא, ובכל דור ודור מקבלות המצוות פרשנות חדשה ברוח התקופה.

יהדות מתקדמת היא אורח חיים וחינוך יהודי ברוח של ביוון רעיוני, המשלב את ערכי המסורת היהודית עם תפישת עולם ליברלית של צדק חברתי ושוויון.

יהדות מתקדמת נוהגת שוויון בנשים ובגברים.

יהדות מתקדמת דוגלת בטקס נישואין שוויוני, שבו בני-הזוג מקדשים זה את זו ושותפים פעילים בתכנונו של הטקס ובקביעת תכניו.

יהדות מתקדמת מקיימת תפילה בצוותא של כל בני המשפחה בבית הכנסת בשבת ובחג.

יהדות מתקדמת מקיימת טקסי בר מצווה וכת מצווה שוויוניים לבנים ולבנות.

יהדות מתקדמת דוגלת בלימוד המקורות, התרבות והמסורת היהודית לנשים ולגברים כאחד.

יהדות מתקדמת היא מחשבה רב נונית השואלת שאלות.

יהדות מתקדמת היא כבוד לזולת יהודי ולא יהודי.

המרכז לפלורליזם יהודי

המרכז לפלורליזם יהודי, שהוקם בשנת 1987, מקדם חופש דת ומצפון בישראל ובעולם היהודי, פועל למען פלורליזם, סובלנות, זכויות הפרט וצדק חברתי בישראל.

המרכז נאבק למען הזכות להיות שונה. המרכז עושה לקידום ההכרה בשוויון בין הזרמים הדתיים ביהדות, למען חופש בחירה בנישואין, בגיור, בשרותי דת וקידום פתרון בעיית מיהו יהודי. המרכז מסייע לעולים

המרכז לפלורליזם יהודי פועל ברוח דרכה של התנועה ליהדות מתקדמת: יהדות פתוחה המתחדשת ברוח הזמן, יהדות המקיימת חברה יהודית דמוקרטית,

יהדות המקיימת שוויון בין גברים לנשים, יהדות ציונית, יהדות המפיצה ערכים אוניברסליים של הומאניזם.

המרכז לפלורליזם יהודי מציב כנר לרגליו את רוח הכרזת העצמאות: מדינת ישראל... תהא מושתתת על יסודות החרות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל. תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרח, בלי הבדל דת, גזע ומין. תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות.

גישה יהודית ליברלית וערכי הדמוקרטיה הם עמודי התווך שעליהם מושתתת פעילות המרכז.

המרכז לפלורליזם יהודי, התנועה ליהדות מתקדמת בישראל

רח' הסורג 2, ת.ד. 31936, ירושלים 91319, טלפון: 02-6256261 פקס: 02-6256260

דואר אלקטרוני: irac@irac.org אתר האינטרנט: www.irac.org